

شورایی که موتور محرکه انقلاب بود

۱۵ بهمن ۱۳۹۹ ساعت ۹:۱۰

شورا توانست از زمان تشکیل تا انحلال دست به اقدامات متعدد و مهمی بزند. از جمله این اقدامات می‌توان به تصویب بسیاری از قوانین همچون تصویب اساسنامه سپاه پاسداران، برگزاری رفراندوم قانون اساسی و نیز تصویب پیشنویس آن، بررسی موضوعاتی از جمله ملی شدن صنایع و بانک‌ها، برگزاری انتخابات ریاست جمهوری و... اشاره نمود.

در سال ۵۷ و در حالی که حکومت پهلوی و حامیان خارجی آن تمام تلاش خود را برای حفظ شاه به کار می‌بردند؛ امام تشکیل شورای انقلاب را اعلام نمود. تشکیل این نهاد انقلابی در شرایطی اعلام شد که هنوز پیروزی انقلاب اسلامی به طور کامل محقق نشده بود. با این حال شورای انقلاب با هدف اصلی انتقال قدرت تشکیل شد و اعضای آن نیز مشخص گردیدند. این نهاد تا دو سال بعد از انقلاب هم به کار خود ادامه داد و در نهایت در سال ۵۹ منحل شد. با این مقدمه کوتاه به زمان تشکیل این شورا، اعضای آن و اقداماتی که انجام داد پرداخته می‌شود.

اعلام تشکیل شورای انقلاب

از شورای انقلاب به عنوان اولین و مهمترین نهاد انقلابی یاد می‌شود. شورا در ۲۲ دی ماه و با فرمان مستقیم امام تشکیل شد. البته گفته شده است بنیان شورای پیشتر از آن و در آذر ماه ریخته شده بود. برخی ایده تشکیل شورا را به آیت‌الله مطهری نسبت می‌دهند. آیت‌الله بهشتی در این رابطه و بدون نام بردن از کسی، آورده است «در پاییز ۵۷، امکان ملاقات با امام در فرانسه فراهم آمده بود. دوستان مختلف به دیدار ایشان در پاریس می‌رفتند. یکی از مسائلی که ایشان با دوستان مطرح می‌کردند این بود که چه کسانی هستند که می‌توانند در ساماندهی به نیروهای عظیم بسیج شده مردم ایران سهیم بوده و نقشی داشته باشند و چه کسانی هستند که می‌توانند پس از موفقیت در اداره جامعه مسئولیتی بر عهده بگیرند.»^۱

به اعتقاد بهشتی، در آن دوره ضرورت تشکیل شورا بنا به دلایلی لازم به نظر می‌رسید «اول آنکه کسانی که بتوانند در ایران با حضورشان به همگانی‌تر و گسترده‌تر شدن حرکت اجتماعی شتاب بدهند و دوم آنکه کسانی که پس از پیروزی بتوانند در اداره جامعه نقشی بر عهده بگیرند.»^۲ در نهایت بعد از مباحثی که در آذر ماه مطرح شده بود، شورا در ۲۲ دی ماه با فرمان امام تشکیل شد. امام که به کرات فریاد برآورده بود این نهضت اسلام است و آنان که به حکومت غیراسلامی در آینده می‌اندیشند از صفحه ملت جدا گردند در اعلامیه ۲۲ دی ماه ۱۳۵۷ اعلام داشتند که شورایی به نام شورای انقلاب اسلامی مرکب از افراد با صلاحیت و مسلمان و مورد وثوق موقتاً تشکیل شده و شروع به کار خواهد نمود این اولین بار بود که رسماً از شورای انقلاب اسلامی نام برده می‌شد و تشکیل آن اعلام می‌گردید. ۳ شورا با حضور برخی از افراد و شخصیت‌های مذهبی و سیاسی تشکیل شد

و کار خود را آغاز کرد.

اعضای شورای انقلاب

اعضای شورای انقلاب به درستی مشخص نبودند و علت آن هم به دلیل پنهان بودن شورا و یا مشخص نبودن فعالیت‌های آن به صورت آشکار بود. با این حال اعضای اولیه توسط امام معرفی شدند و حدود ۵-۶ نفر بودند. آیت‌الله بهشتی در این رابطه آورده است «افراد را امام تعیین می‌کردند تا به این معنی که اول اما به یک گروه پنج نفری از روحانیت مسئولیت دارند که برای شناسایی افراد لازم برای اداره آینده مملکت تلاش کنند این عده عبارت بودند از آیت‌الله مطهری، هاشمی رفسنجانی، موسوی اردبیلی دکتر باهنر و خود بنده بعد با آقای مهدوی کمی صحبت کردیم و به امام به اطلاع دادیم و ایشان هم شرکت نمودند بدین ترتیب هسته شورای انقلاب یک گروه ۶ نفری شد.»^۴ علاوه بر این اعضا، بعدها کسانی چون آیت‌الله خامنه‌ای، آیت‌الله طالقانی، مهندس بازرگان، مهندس سبحانی و چند شخصیت دیگر نیز به اعضا اضافه شدند. با قطعیت یافتن تشکیل شورا، اهداف آن مشخص گردید و راهبردهایی توسط آن اتخاذ شد.

اهداف و راهبردهای شورای انقلاب

همانطور که گفته شد شورای انقلاب با هدف اصلی انتقال قدرت روی کار آمد. امام خود پیرامون فلسفه تشکیل این شورا گفته بود که «به موجب حق شرعی و بر اساس رأی اعتماد اکثریت قاطع مردم ایران که به اینجانب ابراز شده است، در جهت تحقق اهداف اسلامی، شورایی به نام شورای انقلاب اسلامی مرکب از افراد باصلاحیت، مسلمان و متعهد و مورد وثوق به طور موقت تعیین شده و شروع به کار خواهند کرد.»^۵ با این موضوع تصاحب قدرت توسط شورا از اهمیت زیادی برخوردار بود و حتی بازگشت امام خمینی به کشور نیز با این موضوع در ارتباط بود.

چنانچه در برخی از منابع علت تعویق بازگشت امام به کشور به این دلیل بود که شورا قدرتی را که امام برای آن متصور بود به دست نیاورده بود. «مسأله بازگشت خمینی هنوز کمی نامطمئن است ولی تفکر جاری خود خمینی آن طوری که برای بازرگان ابراز شده این است که بازگشتش را تا زمانی که شورای انقلاب اسلامی ردای قدرت را تصاحب نماید و ارتش تحت کنترل بیشتری درآید به تعویق می‌اندازد. این تصمیم زیر بررسی مداوم قرار داشت.»^۶

با این حال شورا توانست از زمان تشکیل تا انحلال دست به اقدامات متعدد و مهمی بزند. از جمله این اقدامات می‌توان به تصویب بسیاری از قوانین همچون تصویب اساسنامه سپاه پاسداران، برگزاری رفراندوم قانون اساسی و نیز تصویب پیشنویس آن، بررسی موضوعاتی از جمله ملی شدن صنایع و بانک‌ها، برگزاری انتخابات ریاست جمهوری و... اشاره نمود. شورا به حدی در پیشبرد اهداف و راهبردهای انقلاب مؤثر بود که برخی از آن در کنار شخصیت امام، به عنوان مهمترین رکن انقلاب یاد می‌کنند.

بر این اساس گفته شده است «نیروی محرکه انقلاب از شخصیت مسلط و پر جاذبه خمینی و دستگاه مذهبی انقلابی که به صورت سلسله‌مراتبی از سطح کمیته‌های محلی تا شورای انقلاب تشکیل یافته ناشی می‌گردد.»^۷ شورای انقلاب از دوره تشکیل تا انحلال، از رشد سیاسی خوبی برخوردار شد. در حالی که از ابتدا به نظر می‌رسید که فقط نقش مشاوره‌ای مبهمی داشته باشد. اما بتدریج شورای انقلاب به عنوان یک نیمه قانونگذار عمل کرد و کار آن به جایی رسید که همه مسائل معمولی دولت برای تصویب نهایی به شورای انقلاب می‌رفت.^۸

سخن نهایی

شورای انقلاب به عنوان یکی از ارکان مهم انقلاب، توانست نقش مهمی در تحقق بسیاری از اهداف انقلاب ایفا نماید؛ اما با این حال شورا از برخی جهات نیز با اشکالات و انتقاداتی روبرو بود. از جمله آنکه شورا در برخی از حوزه‌های اجرایی پیش‌بینی نشده نیز وارد شد و همین موضوع باعث تداخل وظایف نهادهای گوناگون و در نتیجه انتقادات شدید نسبت به شورا گردید. با این حال شورا به بسیاری از وظایق اصلی خود عمل کرد و در نهایت بعد از تشکیل نهادهای مهم همچون مجلس و... به کار خود پایان داد.

فهرست منابع

۱. مرتضی نظری، خاطرات ماندگار از زندگی آیت الله دکتر محمد حسینی بهشتی، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، تهران، ۱۳۷۸، ص ۱۹۹.
۲. همانجا.
۳. سیدجلال‌الدین مدنی، تاریخ سیاسی معاصر ایران، جلد ۱، قم، دفتر انتشارات اسلامی، چاپ هفدهم، ۱۳۹۱، ص ۴۳۸.
۴. همان، ص ۴۳۹.
۵. صحیفه امام، جلد ۵، ص ۴۲۶.
۶. دانشجویان مسلمان پیرو خط امام، اسناد لانه جاسوسی آمریکا - جلد سوم، تهران، موسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی، ۱۳۸۶، ص ۳۷۴.
۷. همان، جلد ۴، ص ۵۶۳.
۸. همان، جلد ۲، ص ۲۵۶.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/48190/انقلاب-محرکه-موتور-شورایی/48190>